

УДК 342.1

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.01.94>

РЕАЛІЗАЦІЯ ФУНКЦІЙ ОРГАНАМИ ПРОКУРАТУРИ ЯК ЕЛЕМЕНТ МЕХАНІЗМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Бисага Ю.М.,*доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри конституційного права та порівняльного правознавства
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»***Швед І.І.,***кандидат юридичних наук*

Бисага Ю.М., Швед І.І. Реалізація функцій органами прокуратури як елемент механізму забезпечення конституційної безпеки держави.

Вказується, за останні роки особлива актуальність для вітчизняної юридичної науки набуло питання забезпечення прав людини, насамперед, тому, що в цей період значно ускладнилися зовнішньополітичні умови існування нашої держави, що призвели до внутрішньодержавних проблем (напад РФ на територію незалежної України). Таким чином, в сучасних соціально-економічних та політичних умовах функціонування нашої держави, проблеми забезпечення її безпеки набувають особливої гостроти. В Конституції України у статті 17 зазначено, що забезпечення прав людини та державної безпеки і захист державного кордону України покладаються на відповідні військові формування та правоохоронні органи держави, організація і порядок діяльності яких визначаються законом. Отже, забезпечення безпеки держави регламентовано на законодавчому рівні й здійснюється спеціально уповноваженими на те суб'єктами. Таким чином, з точки зору конституційного права є важливим дослідження статусу прокуратури у взаємодії з іншими органами державної влади, проте, з точки зору теорії конституційної безпеки ми звертаємося до найважливіших завдань підтримання внутрішньодержавної стабільності, конституційної безпеки, дотримання основ конституційного ладу України.

Зазначено, функціональне призначення прокуратури в механізмі забезпечення конституційної безпеки держави – це активна діяльність, спрямована на виявлення складових частин системної цілісності – функцій, виділення специфічних якостей кожної з них і, нарешті, вивчення зв'язків, відносин і залежностей функцій органів прокуратури між собою в механізмі забезпечення конституційної безпеки держави. Під функціями прокуратури слід розуміти закріплені в Конституції України основні напрями діяльності органів

прокуратури, що виражають роль та місце органів прокуратури в механізмі державної влади, які впливають з функцій держави щодо забезпечення законності і правопорядку, охорони прав, свобод і законних інтересів громадян та знаходять своє втілення в визначених законодавством прокуратуру повноваженнях. При цьому, зміст функцій органів прокуратури базується на пріоритетах, що мають першорядне значення в функціонуванні держави, її соціальному та економічному розвитку, захисту конституційних прав і свобод людини і громадянина, вони зумовлюють необхідність зосередження на них головної уваги всієї прокурорської діяльності. В умовах війни з РФ, збереження єдності України є обов'язковою умовою її подальшого існування як суверенної та незалежної держави, основою чого є саме єдність правового простору (базовий принцип верховенства права), основне функціональне навантаження для забезпечення якого має покладатися саме на органи прокуратури України.

Ключові слова: Конституція України, функції органів державної влади, конституційні функції прокуратури, механізм забезпечення конституційної безпеки держави.

Bysaga Y.M., Shved I.I. Implementation of functions by the prosecutor's office as an element of the mechanism for ensuring the constitutional security of the state.

It is indicated that in recent years, the issue of ensuring human rights has become especially relevant for domestic legal science, primarily because during this period the foreign policy conditions of our state's existence have become significantly more complicated, which has led to internal problems (the attack of the Russian Federation on the territory of independent Ukraine). Thus, in the modern socio-economic and political conditions of the functioning of our state, the problems of ensuring its security become particularly acute. Article 17 of the Constitution of Ukraine states that the provision of

human rights and state security and the protection of the state border of Ukraine are entrusted to the relevant military formations and law enforcement agencies of the state, the organization and procedure of which are determined by law. Therefore, ensuring the security of the state is regulated at the legislative level and is carried out by specially authorized entities. Thus, from the point of view of constitutional law, it is important to study the status of the prosecutor's office in interaction with other state authorities, however, from the point of view of the theory of constitutional security, we turn to the most important tasks of maintaining domestic stability, constitutional security, and observing the foundations of the constitutional system of Ukraine.

It is noted that the functional purpose of the prosecutor's office in the mechanism of ensuring the constitutional security of the state is an active activity aimed at identifying the constituent parts of the system's integrity - functions, highlighting the specific qualities of each of them, and, finally, studying the connections, relations and dependencies of the functions of the prosecutor's office among themselves in mechanisms for ensuring the constitutional security of the state. The functions of the prosecutor's office should be understood as the main areas of activity of the prosecutor's office established in the Constitution of Ukraine, which express the role and place of the prosecutor's office in the mechanism of state power, which arise from the functions of the state to ensure law and order, protect the rights, freedoms, and legitimate interests of citizens and find their embodiment in the powers defined by the legislation on the prosecutor's office. At the same time, the content of the functions of the prosecutor's office is based on priorities that are of primary importance in the functioning of the state, its social and economic development, the protection of constitutional rights and freedoms of man and citizen, they make it necessary to focus on them the main attention of all prosecutorial activity. In the conditions of the war with the Russian Federation, the preservation of the unity of Ukraine is a mandatory condition for its further existence as a sovereign and independent state, the basis of which is the unity of the legal space (the basic principle of the rule of law), the main functional load for ensuring which must be relied on by the prosecutor's office of Ukraine.

Key words: Constitution of Ukraine, functions of state authorities, constitutional functions of the prosecutor's office, mechanism for ensuring constitutional security of the state.

Постановка питання. За останні роки особлива актуальність для вітчизняної юридичної науки набуло питання забезпечення безпеки держави, насамперед, тому, що в цей період значно

ускладнилися зовнішньополітичні умови існування нашої держави що призвели до внутрішньодержавних проблем (збройний напад (війна) російської федерації на територію незалежної України). Таким чином, в сучасних соціально-економічних та політичних умовах функціонування нашої держави, проблеми забезпечення її безпеки набувають особливої гостроти. В Конституції України у статті 17 зазначено, що забезпечення державної безпеки і захист державного кордону України покладаються на відповідні військові формування та правоохоронні органи держави, організація і порядок діяльності яких визначаються законом. Отже, забезпечення безпеки держави регламентовано на законодавчому рівні й здійснюється спеціально уповноваженими на те суб'єктами. Водночас у чинному законодавстві немає визначення та закріплення терміну "конституційна безпека", не сформовано сучасне теоретико-методологічне підґрунтя щодо визначення місця конституційної безпеки в системі національної безпеки України [1, с. 33].

Слід відзначити, черговий етап реформування органів прокуратури України (пов'язаний із прийняттям нового Закону України від 14 жовтня 2014 р. "Про прокуратуру" та Закону України від 2 червня 2016 року "Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)") знову загострили питання про місце прокуратури серед гілок державної влади і, головне з них, яке має концептуальне значення, це визначення місця прокуратури в механізмі забезпечення конституційної безпеки держави. Від правильного вирішення цієї проблеми залежить не тільки ефективність діяльності правоохоронних органів, але й стабільність розвитку нашого суспільства в цілому.

Безумовно, позитивним є визначення головним завданням прокуратури є залучення її до процесу відправлення правосуддя. Прокуратура має сприяти відправленню правосуддя шляхом реалізації функцій, визначених Конституцією України і Законом, для забезпечення балансу інтересів людини, суспільства і держави. Попри це, та враховуючи вищенаведене, на наш погляд, вважаємо позитивним кроком на шляху до реформування конституційного ладу держави, виключення розділу "Прокуратура" з Конституції України та включення норм, що закріплюють статус органів прокуратури до розділу "Правосуддя", оскільки це "жорстко" визначає місце органів прокуратури серед інших органів державної влади, через включення прокуратури до системи правосуддя нашої держави [1, с. 34].

Таким чином, з точки зору конституційного права робота являє собою дослідження функцій прокуратури у взаємодії з іншими органами державної влади, проте, з точки зору теорії конституційної безпеки ми звертаємося до найважливіших завдань підтримання внутрішньодержавної

стабільності, конституційної безпеки, дотримання основ конституційного ладу України.

Аналіз наукових джерел. Дослідження виконана на підставі вивчення та використання науково-монографічного матеріалу вітчизняних та зарубіжних вчених. Теоретичну основу дисертації склали, в першу чергу, фундаментальні роботи по теорії права та конституційному праву. Серед них наукові праці таких учених, як: Д. Белов, Я. Берназюк, С. Бобровник, М. Громовчук, П. Любченко, А. Медвідь та ін. Феномен безпеки особи, суспільства та держави вивчало немало українських науковців, серед яких О. Білорус, І. Бінько, М. Герасимов, В. Горбулін, Б. Данилишин, О. Дзьобань, Т. Денисова, Я. Жаліло, А. Єзеров, О. Литвиненко, І. Новак, О. Носова, Г. Обиход, М. Савчин, А. Степаненко, Л. Чупрій, В. Шлемко та ін. В той же час, питання забезпечення конституційної безпеки української держави органами державної влади і, особливо важливо, органами прокуратури не дістало належного наукового висвітлення – як наслідок, система конституційної безпеки залишилася без відповідних попереджувальних заходів. Саме тому, автори ставлять собі за **мету** дослідження правової доктрини у галузі функцій органів прокуратури в механізмі забезпечення конституційної безпеки держави.

Виклад матеріалу дослідження. Одним із важливих завдань конституційного регулювання є обмеження державної влади в інтересах захисту прав і свобод людини та громадянина (ст. 3 Конституції України). Крім того, норми чинного Основного закону України передбачають загальні засади обмеження державної влади: органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України (ч. 2 ст. 19 Конституції України). В той же час, беручи до уваги те, що правоохоронні органи наділені особливими повноваженнями щодо застосуванню заходів примусового характеру, слід було б закріпити основи їх правового статусу саме в нормах Конституції, що створило би додаткові гарантії обмеження при здійсненні повноважень органів правопорядку та спрямованість їх діяльності на захист конституційних прав і свобод людини та громадянина. Тобто, на рівні Конституції України, доцільно було б закріпити основні завдання правоохоронних органів, які полягають, зокрема, у захисті конституційних прав і свобод людини та громадянина [2, с. 106].

Безпека Європейського континенту знову порушена через події навколо України, знову українській державі заподіяно шкоди ворожими силами ззовні. Безперечно, безпека є визначальною функцією держави, отже, факти великих втрат в означеній галузі вказують на те, що ця функція є враженою, а українська держава й суспільство

піддалися смертельній загрозі. Натепер українське суспільство не отримало належної відповіді від влади стосовно коренів занапащеної безпеки держави та результатів аналізу причин втрат у цій галузі [3, с. 162].

В умовах гібридної війни одним із головних завдань безпеки нашої держави має бути забезпечення внутрішньої безпеки, її державного управління від впливу організованої злочинності та інших внутрішніх загроз [4, с. 16]. Конституційна (внутрішня) безпека держави – система державних органів та інституцій, які мають і реалізують повноваження та засоби для захисту України та її населення від злочинної, корупційної, підривної діяльності кримінальних структур та осіб, небезпечних соціальних конфліктів, техногенних і природних катастроф, епідемій, інших загроз, що виникають усередині держави. Конституційна (внутрішня) безпека держави безумовно є об'єктом державної безпеки України [5, с. 344].

Проблема наукового дослідження забезпечення конституційної безпеки, перш за все, пов'язана з економічною та духовно-моральною кризою, яка охопила практично всі країни світу, а також зростанням внутрішніх і зовнішніх протиріч різного характеру, що змушує країни молоді демократії шукати більш ефективні інструменти захисту конституційного ладу та забезпечення національного суверенітету [6]. Для сучасної України, в якій, на жаль, поки що недостатньо розвинені ідеї конституціоналізму, забезпечення конституційної безпеки є найважливішою умовою подальшого затвердження його суверенітету, інтеграції в світовий простір і побудова полікратичної моделі правління.

Новий етап науково-технічної революції, пов'язаний з інформатикою, освітою і культурою, формує процеси глобалізації, які створюють серйозні загрози національній безпеці. Якщо у національних урядів не вистачить мужності і ресурсів впливати на ці глобальні процеси, то вони виявляться втягнутими в воронку чужих цивілізацій, їх інтересів і цінностей. В кінцевому рахунку, це означає втрату головного атрибута суверенітету – національної ідентичності [7].

Побудова в Україні правової соціальної держави, обраний курс на вступ до Європейського Союзу, адаптація законодавства України до законодавства ЄС, правові засади якої визначені загальнодержавною програмою адаптації законодавства України зумовлюють необхідність удосконалення правової бази функціонування органів прокуратури України. Як ми вже неодноразово вказували, питання про місце прокуратури в механізмі державної влади значною мірою визначається її функціями. Разом з тим це питання має самостійне значення, і, в свою чергу, від місця знаходження прокуратури в системі державної влади залежить характер її функцій [8, с. 175].

Варто відзначити, О. Скрипнюк вважає, всі функції сучасної держави є тісно пов'язаними, а їх системний характер зумовлюється, насамперед, різноманітністю тих напрямів діяльності, які здійснюються державою для реалізації свого соціального призначення [9, с. 143]. Не викликає сумніву, що однією з базових характеристик демократичної, правової і соціальної держави є охорона і захист законних прав і свобод людини і громадянина. Фактично це відображено вже на доктринальному рівні визначення цих трьох перелічених понять. Зокрема соціальна держава, як правило, описується вітчизняними дослідниками як "держава, метою якої є створення всіх можливих умов для реалізації соціальних, економічних та культурних прав, для самостійного забезпечення ініціативною та соціально відповідальною особою необхідного рівня матеріального добробуту собі та членам своєї сім'ї, гарантує кожному прожитковий мінімум для гідного людини існування й сприяє зміцненню соціальної злагоди у суспільстві" [10, с. 33].

Що стосується правової держави, то широко розповсюдженим способом її визначення є встановлення таких фундаментальних принципів, як: верховенство права; здійснення державної влади на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу і судову; взаємна відповідальність держави і особи; гарантування прав і свобод людини і громадянина [11, с. 88]. При цьому, як аргументовано доводять В. Цветков та В. Горбатенко, конституційна норма про Україну як правову державу набуває сенсу лише тоді, якщо на державному рівні "об'єктивно реалізується функція охорони і захисту людини як особистості, її прав, властивого їй прагнення до забезпечення власної гідності і свободи" [12, с. 295]. Тобто, якщо правоохоронна функція не реалізується взагалі, або ж реалізується неналежним чином, то положення ст. 3 Конституції України про те, що права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави, а також про те, що утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави, перетворюються з конституційної норми на звичайну декларацію держави про наміри [13, с. 175].

Нарешті демократична держава описується як "специфічна форма організації публічної влади, яка характеризується конституційно закріпленою системою інститутів, що гарантують верховенство суверенної волі народу, взаємодіє з суспільством на засадах правових принципів, які забезпечують політичну владу від узурпації з будь-якого боку, забезпечують постійне представництво інтересів громадян, а також реальний захист прав і свобод людини і громадянина" [14, с. 111].

Фактично, спираючись на існуючі у юридичній науці підходи до визначення сутності та змісту правоохоронної функції держави, В. Миколенко

вважає, що в її основі лежить насамперед таке завдання, як захист прав і свобод людини у всіх сферах її життєдіяльності та розвитку (економічній, політичній, соціальній, екологічній, інформаційній тощо). Говорячи про створення надійної системи забезпечення та реалізації цієї функції, автор вказує, що як така – тобто в найбільш загальному аспекті – вона притаманна практично всім без виключення органам державної влади, незалежно від їх приналежності до тієї чи іншої гілки державної влади [13, с. 176]. Однак, попри це, на наш погляд, саме для органів прокуратури реалізація правоохоронної функції складає основу та серцевину їхньої діяльності.

29 червня 2016 року у виданні Верховної Ради України "Голос України" офіційно оприлюднені зміни та доповнення до Конституції України, які набули чинності через три місяці з дня, наступного за днем його опублікування, тобто з 30 вересня 2016 року.

Пунктом 12 розділу I Закону України від травня 2016 року № 1354-VIII "Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)" передбачено виключення Розділу VII "Прокуратура" з Конституції України. Водночас згідно з п. 2 Закону Конституцію України доповнено ст. 131-1, якою оновлено функції органів прокуратури України. Зокрема, відповідно до цих змін органи прокуратури України здійснюють: 1) підтримання публічного обвинувачення в суді; 2) організацію і процесуальне керівництво досудовим розслідуванням, вирішення відповідно до закону інших питань під час кримінального провадження, нагляд за негласними та іншими слідчими і розшуковими діями органів правопорядку; 3) представництво інтересів держави в суді у виключних випадках і в порядку, що визначені законом [15].

У ст. 131-1 Конституції України передбачено, що організація та порядок діяльності прокуратури визначається законом, а також визначено порядок призначення та звільнення з посади Генерального прокурора України, строк його повноважень.

Варто ще раз зауважити, посилаючись на думку Н. Наулик та О. Козак, що закріплення правового статусу прокуратури та визначення її функцій залежить від місця і ролі прокуратури в системі органів державної влади, а також від міри установленості демократичних цінностей у суспільстві. При цьому, стверджують вчені, для постсоціалістичних країн характерним є збереження функцій загального нагляду, кримінального переслідування тощо, однак перелік та межі повноважень прокурора чітко регулюються законом. Крім того, прокуратура має повноваження щодо участі в судових процесах поза межами кримінального судочинства та право звернення до суду з позовом стосовно захисту прав, свобод та законних інтересів осіб [16, с. 138].

У державах з усталеними демократичними традиціями місце й роль прокуратури або квазіпрокурорських органів (посадових осіб) варіюється. Водночас традиційною є функція підтримання державного обвинувачення в суді та значна правозахисна роль прокуратури, яка реалізується через правові можливості реагування на звернення громадян [17, с. 341]. Я. Толочко у своїх дослідженнях розглядала міжнародно-правові стандарти діяльності прокурора поза сферою кримінального провадження, що (у виді принципів) сформульовані за трьома напрямками: представництво прокурором інтересів фізичних осіб та держави у суді; наглядова діяльність прокурора в інтересах держави; міжнародне співробітництво між прокуратурами різних держав та забезпечення взаємної допомоги поза межами кримінального провадження. Тому, повноваження прокурорів поза межами системи кримінального судочинства мають визначатися у законодавстві. При здійсненні такої діяльності необхідно забезпечити незалежність прокурорів. Вони повинні діяти законно, об'єктивно, справедливо, неупереджено, прозоро та водночас конфіденційно [18, с. 102].

У Стратегії реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки, схваленій Указом Президента України від 20 травня 2015 року № 276/2015, одним із напрямів реформування системи визначено приведення повноважень та діяльності органів прокуратури у відповідність із європейськими стандартами (пункт 4) [19]. У вересні 2015 року Міжнародним центром перспективних досліджень проведено аналіз судової реформи та отримано основні показники карти реформ, за якими можна дійти висновку, що реформування прокуратури загалом відповідає стандартам Ради Європи і за умови продовження процесу відбудеться наближення української прокуратури до міжнародних стандартів функціонування органів правосуддя [16, с. 138].

Висновки. Функціональне призначення прокуратури в механізмі забезпечення конституційної безпеки держави – це активна діяльність, спрямована на виявлення складових частин системної цілісності – функцій, виділення специфічних якостей кожної з них і, нарешті, вивчення зв'язків, відносин і залежностей функцій органів прокуратури між собою в механізмі забезпечення конституційної безпеки держави.

Під функціями прокуратури слід розуміти закріплені в Конституції України основні напрями діяльності органів прокуратури, що виражають роль та місце органів прокуратури в механізмі державної влади, які впливають з функцій держави щодо забезпечення законності і правопорядку, охорони прав, свобод і законних інтересів громадян та знаходять своє втілення в визначених законодав-

ством про прокуратуру повноваженнях. При цьому, зміст функцій органів прокуратури базується на пріоритетах що мають першорядне значення в функціонуванні держави, її соціальному та економічному розвитку, захисту конституційних прав і свобод людини і громадянина, вони зумовлюють необхідність зосередження на них головної уваги всієї прокурорської діяльності.

В умовах війни з РФ, збереження єдності України є обов'язковою умовою її подальшого існування як суверенної та незалежної держави, основою чого є саме єдність правового простору (базовий принцип верховенства права), основне функціональне навантаження для забезпечення якого має покладатися саме на органи прокуратури України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Белов Д.М., Швед І.І. Місце прокуратури серед органів державної влади: концептуальні підходи. *Науковий вісник УжНУ. Серія «Право»*. Випуск 75(1). Ч. 1. 2023. С. 33–39.
2. Россоха С.В. Правоохоронні органи держави в механізмі захисту прав і свобод людини і громадянина. *Дис... канд. юрид. наук зі спец. 12.00.02 – конституційне право; муніципальне право*. Харківський національний університет внутрішніх справ, Харків, 2016. 212 с.
3. Береза О. Конституційна безпека української держави: історико-правовий аспект. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 11. С. 162–166.
4. Блистів Т.І. Концептуальні підходи до визначення методологічної функції законодавчого забезпечення національної безпеки. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право: науковий журнал. Серія: Юридичні науки*. К., 2015. № 4 (81). 172 с.
5. Янчук А.О. Особливості вдосконалення нормативно-правового забезпечення державної безпеки України в сучасних умовах. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2016. № 1. С. 343–355.
6. Караєв А.А. Конституционная безопасность Республики Казахстан и проблемы ее обеспечения. URL: <https://www.zakon.kz/4801781-konstitucionnaja-bezopasnost-respubliki.html>.
7. Мамираимов Т.К., Байдаров Е.У., Проблемы национальной безопасности государства в свете послания Н.А Назарбаева народу Казахстана. URL: <http://www.sarap.kz/index.php/ru/pol-ob/pol-ec/256-problemy-natsionalnoj-bezopasnosti-gosudarstva-v-svete-poslaniya-n-a-nazarbaeva-narodu-kazakhstan.html>.

8. Миколенко В.А. Становлення та розвиток прокуратури України на шляху до європейської моделі. *Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Право*. 2014, Випуск 8. С. 172–180.
9. Скрипнюк О. В. Курс сучасного конституційного права України. Академічне видання. Х.: Право, 2009. 511 с.
10. Панкевич О.З. Соціальна держава: до загальнотеоретичної характеристики. Бюлетень Міністерства юстиції України. 2004. № 2–3 (28–29). С. 31–35.
11. Совгиря О.В. Конституційне право України: навч. посіб. К.: Юрінком Інтер, 2007. 622 с.
12. Цветков В.В. Демократія – Управління – Бюрократія: в контексті модернізації українського суспільства. К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2001. 710 с.
13. Миколенко В.А. Становлення та розвиток прокуратури України на шляху до європейської моделі. *Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Право*. 2014, Випуск 8. С. 172–180.
14. Сенчук В. В. Поняття та ознаки демократичної держави: теоретико-правовий аспект. *Держава і право : зб. наук. праць. Юридичні і політичні науки*. К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2009. Вип. 44. С. 110–115.
15. Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя): Верховна Рада України; Закон від 02.06.2016 № 1401-VIII URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1401-19>.
16. Наулік Н. та Козак О. Захист прокурором інтересів держави в умовах конституційних змін. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2016. № 4. с. 138–145.
17. Наулік Н.С. Правовий статус прокуратури в конституціях зарубіжних країн. *Електронне наукове фахове видання "Порівняльно-аналітичне право"*. 2013. № 2-3. URL: http://www.pap.in.ua/3-2_2013/10/Naulik%20N.S.pdf.
18. Толочко Я.М. Міжнародно-правові стандарти діяльності прокурора поза сферою кримінального провадження. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2012. Вип. 4 (28). С. 98–103.
19. Про Стратегію реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки: Указ Президента України від 20 травня 2015 року № 276/2015. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/276/2015>.
20. Рогач О.Я., Белов Д.М. Зміна сучасної парадигми українського права в умовах військової агресії з боку РФ. *Науковий вісник УжНУ. Серія «Право»*. Випуск 70(2). 2022. С. 33–39.
21. Данко В.Й., Белов Д.М. Правові позиції Конституційного Суду України: аналіз правової доктрини. *Науковий вісник УжНУ. Серія «Право»*. Випуск 73(5). 2022. С. 27–31.
22. Белов Д.М., Швед І.І., Белова М.В. Реалізація органами прокуратури правоохоронної функції держави: механізм забезпечення конституційної безпеки. *Науковий вісник УжНУ. Серія «Право»*. Випуск 74(6). 2022. С. 44–49.
23. Белов Д.М. Белова М.В. Система захисту прав і свобод людини і громадянина: доктринальні та нормативні основи. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2022. Вип. 74. С. 85–90.